



Sygn. akt I CSK 206/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)
SSN Marta Romańska
SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P. sp. z o.o. w W.
przeciwko H. G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Okręgowego w R.
z dnia 30 października 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w L., uwzględniając wniosek powoda P. z o.o. oparty na wekslu, wydał w postępowaniu nakazowym przeciwko pozwanemu H. G. nakaz zapłaty kwoty 70.937,02 złotych z odsetkami ustawowymi. Wobec wniesienia przez pozwanego zarzutów od nakazu zapłaty ten sam Sąd wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2014 r. utrzymał w mocy w całości zaskarżony nakaz zapłaty.

Jak ustalił Sąd Rejonowy, strony zawarły w dniu 8 kwietnia 2008 r. umowę, w ramach której powód jako finansujący zobowiązał się nabyć od zbywcy wskazanego przez korzystającego (pozwanego) i oddać korzystającemu do użytkowania i pobierania pożytków określony w umowie ciągnik siodłowy marki VOLVO w zamian za ustalone wynagrodzenie. Umowę zawarto na okres 35 miesięcy. Na zabezpieczenie wynikających z niej należności pozwany wystawił weksel. Korzystający nie wywiązał się z warunków przewidzianych umową leasingu popadając w zwłokę z zapłatą kolejnych rat leasingowych. Wobec tego powód dokonał rozwiązania umowy na piśmie. Przedmiot leasingu został odebrany w dniu 28 czerwca 2011 r. a następnie został oddany do korzystania innej osobie na podstawie nowej umowy leasingu zawartej dnia 15 listopada 2010 r. Wartość przedmiotu leasingu w nowej umowie została ustalona w oparciu o wycenę rzeczoznawcy na kwotę 199.500 złotych. Według § 35 ust. 6 i 7 umowy łączącej strony, finansujący w przypadku wypowiedzenia umowy na skutek okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność korzystający, miał prawo żądać między innymi zapłaty zaległych rat leasingowych z odsetkami umownymi, innych opłat i kosztów, do poniesienia których był zobowiązany, a także zapłaty finansującemu odszkodowania umownego w wysokości 105 % sumy wszystkich przewidzianych w umowie a niezapłaconych opłat w części kapitałowej i ceny wykupu.

Sąd Rejonowy utrzymując nakaz zapłaty w mocy wskazał, że suma wszystkich tych należności wyniosła 271.336,85 złotych, a po uwzględnieniu wartości nowej umowy leasingu w kwocie 199.500 złotych, jest nawet wyższa niż dochodzona kwota 70.932,02 złotych.

Wyrokiem z dnia 30 października 2014 r. Sąd Okręgowy podzielił w całości ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną Sądu pierwszej instancji i dlatego oddalił apelację, jaką wniósł pozwany od wyroku tego Sądu. Oceniając roszczenie powoda

na gruncie stosunku podstawowego łączącego strony, tj. umowy leasingu, Sąd Okręgowy uznał, że powodowi jako finansującemu na podstawie art. 709¹⁵ k.c. oraz na podstawie umowy leasingu operacyjnego przysługują roszczenia z tytułu odszkodowania umownego oraz z tytułu kary umownej związanej z niewykonaniem zobowiązania zwrotu powodowi przedmiotu leasingu. Art. 709¹⁵ k.c. zawiera normę o charakterze odszkodowawczym, tj. ma na celu doprowadzenie do stanu, w jakim znajdowałby się finansujący, gdyby należycie wykonał swoje zobowiązanie i stosunek leasingu nie został przedwcześnie rozwiązany. Norma ta ma charakter dyspozytywny i nie pozbawia stron prawa do wprowadzenia do umowy takich postanowień regulujących zasady rozliczeń stron umowy, które nie wynikają wprost z treści tego przepisu. Zdaniem Sądu Okręgowego, powód dokonał właściwego rozliczenia należności z przedmiotowej umowy zaliczając wartość nowej umowy na poczet odszkodowania a pozostałą nadwyżkę przeznaczył na pokrycie części zaległych należności szczegółowo udokumentowanych.

Pozwany H. G. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji. Zarzucił w niej naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 709¹⁵ k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. i 483 § 1 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że art. 709¹⁵ k.c. ma dyspozytywny charakter i stanowi upoważnienie do ukształtowania między stronami umowy leasingu dowolnie, co w przypadku niniejszej sprawy ma postać zastrzeżenia i naliczenia „odszkodowania umownego”, w formie ustalonej w umowie w wysokości 105 % sumy wszystkich przewidzianych w umowie a nie zapłaconych rat leasingowych w części kapitałowej i ceny wykupu pomniejszonych o uzyskane przez finansującego korzyści. Zastrzeżenie tej treści stanowi w istocie dodatkowo zastrzeżenie kary umownej za niespełnienie świadczenia pieniężnego i jako takie w ocenie skarżącego pozostaje poczynione *contra legem*.

Na tej podstawie pozwany wniósł o uchylenie zarówno zaskarżonego wyroku jak i poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego oraz o przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Art. 709¹⁵ k.c. został wprowadzony do Kodeksu cywilnego wraz z kompleksową regulacją prawną dotyczącą umowy leasingu na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 74, poz. 857). Stosownie do jego treści, w razie wypowiedzenia przez finansującego umowy leasingu na skutek okoliczności, za które korzystający ponosi odpowiedzialność, finansujący może żądać od korzystającego natychmiastowego zapłacenia wszystkich przewidzianych w umowie a niezapłaconych rat, pomniejszonych o korzyści, jakie finansujący uzyskał wskutek ich zapłaty przed umówionym terminem i rozwiązania umowy leasingu. Podobne rozliczenia leasingu zostały przyjęte w razie wygaśnięcia (art. 709⁵ § 3 k.c.), odstąpienia (art. 709⁸ § 5 k.c.) a przed ustawowym unormowaniem umowy leasingu było w praktyce powszechnie przyjmowane jako „umowne odszkodowanie” w umowach ramach swobody zawierania umów wynikającej z art. 353¹ k.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2008 r. I CSK 354/07 OSNC – ZD 2008/4/116). Wymienione postanowienia ustawy stanowiły niejako potwierdzenie dotychczasowej praktyki.

Nie ulega wątpliwości, że w ujęciu kodeksowym art. 709¹⁵ k.c. reguluje odpowiedzialność korzystającego wobec finansującego za skutki wypowiedzenia przez finansującego umowy leasingu z przyczyn, za które odpowiedzialność ponosi korzystający. Kwestia charakteru prawnego opartej na tym przepisie odpowiedzialności korzystającego była wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego m. in. w wyrokach z dnia 9 września 2010 r., I CSK 685/09 (OSNC 2011, nr 5, poz. 58); z dnia 9 września 2010 r., I CSK 641/10 (OSN-ZD 2011, nr 2, poz. 35); z dnia 18 lutego 2015 r. I CSK 64/14 (niepubl.). Przyjęto w nich, że wspomniana odpowiedzialność ma charakter odpowiedzialności kontraktowej. Uprawnienie finansującego do żądania od korzystającego odszkodowania – w kwocie równej sumie wszystkich pozostałych do końca okresu obowiązywania umowy leasingu opłat leasingowych, pomniejszonych o korzyści, jakie powód uzyskał wskutek ich zapłaty przed umówionym terminem i wygaśnięcia umowy - nie stanowi w rozumieniu art. 483 § 1 k.c. kary umownej (por. wyroki Sąd Najwyższego z dnia 8 listopada 2007 r., I CSK 205/07 niepubl. i z dnia 15 lutego 2008 r., I CSK 354/07, niepubl.). Zgodnie z ogólnym założeniem odpowiedzialności odszkodowawczej, przewidziane w art. 709¹⁵ k.c. odszkodowanie ma przywrócić

stan, w jakim znajdowałby się poszkodowany, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę, nie może ono jednak przewyższać szkody powstałej w majątku poszkodowanego (art. 362 § 2 k.c.). Aby zatem odszkodowanie nie przewyższało szkody, której rozmiar ustala się przez porównanie stanu, w jakim poszkodowany rzeczywiście się znalazł na skutek zdarzenia wyrządzającego szkodę, z tym stanem, w jakim znajdowałby się, gdyby zdarzenie to nie nastąpiło, należy przy ustalaniu szkody uwzględnić uzyskane przez poszkodowanego korzyści, czyli zastosować *compensatio lucri cum damno* (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., III CZP 7/10, niepubl.).

Słusznie wobec tego zarzuca się w skardze kasacyjnej, że sprzeczne z art. 709¹⁵ k.c. są postanowienia umowne przewidujące obciążenie korzystającego - w razie wypowiedzenia umowy przez finansującego na skutek okoliczności, za które korzystający odpowiada - świadczeniami procentowo wyższymi od wszystkich przewidzianym w umowie a niezapłaconym rat, pomniejszonych o korzyści, jakie finansujący uzyskał wskutek ich zapłaty przed umówionym terminem i rozwiązania umowy leasingu. Ich przyjęcia nie usprawiedliwia odwołanie się do treści art. 353¹ k.c.

Powyższe postanowienie umowne niezależne od wysokości poniesionej szkody charakterystyczne dla kary umownej, stosownie do jednoznacznej treści art. 483 § 1 k.c., może być zastrzeżone jedynie na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Tymczasem w przedmiotowej sprawie podstawę do wypowiedzenia umowy leasingu stanowiło niewykonanie zobowiązania pieniężnego polegającego na regulowaniu kolejnych opłat leasingowych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2007 r., sygn. akt III CSK 288/06, OSP 2009/4/39).

Z tych wszystkich względów należy uznać za nieskuteczne umowne rozszerzenie przez strony zakresu przewidzianej w art. 709¹⁵ k.c. odpowiedzialności korzystającego.

Uwzględniając z tej przyczyny skargę kasacyjną Sąd Najwyższy uchylił na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w całości zaskarżony wyrok i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji albowiem nie tylko wnoszący skargę kasacyjną nie wyodrębnił zasądzonej kwoty

przekraczającej ustawowo określone w art. 709¹⁵ k.c. granice odpowiedzialności korzystającego ale jej wyodrębnienie nie jest także możliwe w oparciu o ustalenia poczynione przez Sąd drugiej instancji.

kc

db